

De nieuwe politiek van Labour

Chris Smith

Labour-parlementslid

Toen Tony Blair op het Labourcongres van oktober 1994 zijn voorzitterstoespraak afrondde, had de zaal een paar minuten nodig om te beseffen hoe ingrijpend zijn woorden waren geweest. Blair had gezegd dat hij de tijd rijp vond om de doelstellingen van de partij grondig te herschrijven. Zijn oproep was vooral gericht tegen *clause 4*, de onaanraakbare mantra die al tachtig jaar lang het kompas van de partijfilosofie heet te zijn.

Oude waarden in een nieuw kleedje

Volgens die bewuste vierde clausule van de huidige partijstatuten is het doel van de partij: "To secure for the workers by hand or by brain the full fruits of their industry and the most equitable distribution thereof that may be possible upon the basis of the common ownership of the means of production, distribution and exchange, and the best obtainable system of popular administration and control of each industry or service." Kort en vrij vertaald: gemeenschappelijke eigendom van de produktiemiddelen en arbeiderscontrole in industrie en diensten. Deze ronkende volzinnen werden tientallen jaren geleden op papier gezet door Beatrice en Sydney Webb. Sindsdien zijn ze geïnterpreteerd als een pleidooi voor de overheidseigendom van de industrie. Dat is niet helemaal juist, want 'overheidseigendom' is niet hetzelfde als 'gemeenschappelijke eigendom'. De twee worden echter zo vaak in één adem genoemd, dat de clausule in de ogen van het publiek een vrijgeleide voor nationalisatie is geworden.

Tony Blair gaf duidelijk te verstaan dat hij van de clausule af wil. Schoof hij daarmee ook Labour's sociaal-democratische geloofsbrieven opzij? Ik geloof het niet. Socialisme is méér dan nationalisatie en overheidseigendom. In onze moderne wereld met zijn geïnternationaliseerde econo-

mie zijn er trouwens doeltreffender middelen om het publieke belang veilig te stellen dan het opkopen van hele industrietakken. Die realiteit schijnt stilaan tot onze geesten door te dringen. Sommige diensten van openbaar nut blijven inderdaad best in overheidshanden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de post, die in Groot-Brittannië onlangs nog de inzet is geweest van politieke strijd. Maar het geldt lang niet voor alle diensten. Waar het uiteindelijk om gaat is overheidsregulering in het belang van het publiek. Die regulering kan gekoppeld worden aan goed uitgebouwde rechten voor de werknemer en de consument.

Wat wij dus moeten doen, is uitklaren waar het socialisme in de jaren '90 en in de volgende eeuw voor zal staan. Dat is de uitdaging die Tony Blair heeft geschetst. Dat betekent niet dat Blair de traditionele waarden wil overboord gooien. Daar heeft het niets mee te maken. De oude waarden moeten gewoon een moderne vertaling krijgen. En terwijl we discussiëren over zo'n nieuwe 'mission statement' voor onze partij, krijgen we een gouden kans om enkele van de meest fundamentele socialistische waarden helder uit te tekenen. De bestaande partijstatuten reppen bijvoorbeeld met geen woord over een simpel, maar uiterst belangrijk principe als gelijkheid. Je vindt er geen aanknopingspunten om op te komen voor een samenleving die gebaseerd is op diversiteit, waar plaats is voor iedereen, onafhankelijk van geslacht, ras, leeftijd of seksuele voorkeur. Toch zijn dat door en door socialistische waarden. Zij moeten dan ook een plaats krijgen in onze nieuwe principesverklaring.

Met twinkelende ogen

Ik zou willen bekijken hoe wij enkele zeer traditionele concepten - vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid - een hedendaagse invulling kun-

nen geven. Maar voor ik daaraan begin, herinner ik er graag even aan dat we onze doelstellingen niet in het luchtledige te formuleren. Het gaat erom doelstellingen formuleren die we ook kunnen realiseren, en dat kan alleen als we ervoor zorgen dat wij verkiezingen winnen.

Al jarenlang ben ik ervan overtuigd dat drie elementen bepalend zijn voor een verkiezingsoverwinning van Labour. Ten eerste moet de overgrote meerderheid van de bevolking definitief genoeg hebben van de huidige regering. Die voorwaarde is zeker vervuld. Ten tweede moet een Labourregering de bevolking een veilig perspectief bieden. Een Labourregering mag het eigen bestaan van de mensen en dat van hun familie niet in het gedrang brengen of lijken te brengen. Aan dat tere punt hebben wij de jaren voor de verkiezingen van 1992 ononderbroken gewerkt. Wij waren er bijna in geslaagd de beeldvorming in ons voordeel te keren, toen de 'leugenmachine' van de Tories op gang kwam en ons in de laatste vijf maanden voor de verkiezingen nekte. Het derde en laatste punt is nog belangrijker dan de vorige twee. De mensen moeten met enthousiasme voor Labour kunnen stemmen. Wij moeten hun hoop geven, wij moeten ze laten geloven dat er een mogelijkheid is om de dingen te veranderen, dat wij nieuwe ideeën hebben voor een nieuwe eeuw. Zover zijn wij nog niet. Ik ben echter optimistisch over onze kansen om ook die klus te klaren. De verkiezing van Tony Blair en de frisse wind die hij door Labour laat waaien, en de eerste aanzet die op het congres gegeven is om onze opdracht als partij te hertekenen, lijken mij beloftevol. Er is weer reden voor hoop; niet alleen om te winnen, maar ook om iets te kunnen veranderen.

Iemand als ik, die in de jaren '60 is opgegroeid, zal niet gauw het belang van deze kans overschatten. Toen ik tot politieke bewustwording kwam, waren wij er allemaal van overtuigd dat je de wereld kon verbeteren door democratische actie en besluitvorming. Het idee dat je met politiek engagement iets kon bereiken, was de natuurlijkste zaak van de wereld. Je kon de oorlog in Vietnam stoppen door ertegen te protesteren. Je kon daklozen van de straat halen door de regering zo beschaamd te maken dat ze iets on-

dernam. Armoede en bestaansonzekerheid waren niet onvermijdelijk. Hoe vreemd lijkt het nu, in deze hondsdagen van het liberalisme, dat wij ooit onze kansen om de dingen te veranderen zo naïef optimistisch inschatten. Ondertussen zijn we oud geworden en is onze visie op politiek gekruid met cynisme. De jaren tachtig, en meer nog de teruggeschroefde verwachtingen van het Major-tijdperk, hebben diep in ons fatalisme gekweekt. We geloven niet meer dat we iets fundamenteels kunnen veranderen. Toch kunnen we dat, en ik denk dat wij ons stilaan van deze aangename waarheid aan het bewust worden zijn. Zonder de illusies die we ooit hadden, en allicht met meer bescheidenheid dan vroeger, maar mét de twinkeling van weleer in onze ogen.

Een agenda voor de vrijheid

Welke richting moeten wij nu uit, in deze nieuwe sfeer van hoop? Het zijn onze beproefde, oude waarden die als leidraad kunnen dienen. Vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid moeten op een bevrijdende manier worden toegepast op onze moderne maatschappij. Veel te lang hebben wij erop toegekeken hoe de rechterzijde het vrijheidsconcept monopoliseerde. Maar we beginnen terrein terug te winnen. R.H. Tawney, een groot filosoof van het Britse socialisme, wees er decennia geleden al op dat 'vrij zijn van' minstens even belangrijk is als 'vrij zijn om'; dat vrij zijn van behoefte of ziekte een zuiverder vorm van vrijheid is dan de vrijheid om in het Ritz te gaan dineren. Dat is nog steeds een ijzersterke waarheid, die thuishoort bij de grondslagen van ons credo.

We moeten ook een heel nieuw punt toevoegen aan onze agenda voor de vrijheid: we hebben in dit land een echte democratische revolutie nodig. Daarvoor zal heel wat grondwetgevend werk nodig zijn: een *Bill of Rights* (voor de meeste van onze Europese collega's is dat een verworvenheid, maar voor ons helaas nog niet); openbaarheid van bestuur; een democratische tweede kamer (de *House of Lords* is een onverdedigbare ondemocratische instelling); meer lokale democratie; een grotere autonomie voor Schotland en Wales; strategische regionale overheden in Enge-

land; een afbouw van de ontelbare niet-gouvernementele organisaties bemand door politiek benoemden, het herstel van het evenwicht tussen de wetgevende en de uitvoerende macht (we zullen zonder twijfel in de verleiding komen om dat niet te doen, maar daar mogen we niet aan toegeven).

Al deze grondwetsaanpassingen zijn erg belangrijk. Toch moeten wij verder kijken dan dit boodschappenlijstje. Wij moeten zorgen voor meer democratie in de openbare dienstverlening. Het sociaal huisvestingsbeleid is een goed voorbeeld om duidelijk te maken wat ik bedoel. Twintig jaar geleden dachten wij dat het volstond de lokale overheden - democratische instellingen toch? - huizen te laten bouwen en verhuren. Op dit ogenblik is er een acuut gebrek aan degelijke en betaalbare woningen, omdat de voorbije regeringen het overheidsinitiatief in de huisvesting op nul hebben gezet. Daarom wordt de overheid nu weer aangesproken. Dat is terecht, want ik denk dat dat nog steeds de juiste strategie is. Goede woningen bouwen kan de overheid beslist, alleen heeft ze nog niet de goede toon te pakken voor het verhuur, de administratie en het onderhoud ervan. Te veel sociale bouwmaatschappijen zijn bureaucratisch en klantovriendelijk. Geen wonder dat de huurders er niet erg hoog mee oplopen. Op lokaal vlak proberen wij dat nu bij te sturen. Op nationaal vlak hebben wij precies dezelfde democratische revolutie nodig. Of het nu gaat om sociale huurders, om patiënten in de gezondheidszorg, om ouders van schoolgaande kinderen; er is een beter vergelijk mogelijk tussen de professionele bekommernissen van dienstverleners en de democratische wensen van de gebruikers. Dat is een van de opdrachten waarover we ons dringend moeten buigen. Uiteraard mag het resultaat daarvan niet zijn dat de kwaliteit van de dienstverlening wel verbetert, maar dat de dienstverlening zelf niet langer voor iedereen beschikbaar is - zoals zo vaak het geval is als er moeilijke keuzes moeten worden gemaakt. En natuurlijk mogen wij ook de efficiëntie niet uit het oog verliezen. Dat neemt niet weg dat democratie een onmisbaar ingrediënt is geworden voor een betere dienstverlening. De linkzijdige heeft daar te lang geen oog voor gehad.

Gelijkheid op alle vlakken

Labour is altijd de partij geweest die geloofde in gelijkheid voor iedereen. Gelijkheid betekende voor Labour voor alles gelijkheid tussen de klassen. Zij maakte daar terecht haar belangrijkste doelstelling van. Ook vandaag nog is dat een belangrijke taak. De Britse maatschappij blijft zwaar getekend door klasse-onderscheid en -voorkeur. De laatste jaren is ons echter duidelijk geworden dat er nog andere vormen van discriminatie en achterstelling zijn. Er is dus meer dan één bucht die moet bestormd worden in naam van de gelijkheid. Discriminatie op basis van geslacht, ras, seksuele voorkeur, leeftijd of mindervaliditeit is even onaanvaardbaar als de ongelijke behandeling van laagbetaalde arbeiders, sociale huurders of leerlingen van staatsscholen. Traditionele militanten verwijten de partij wel eens dat zij te veel aandacht besteedt aan de 'nieuwe' elementen in het gelijkheidsdebat, en daarmee de oorspronkelijke doelstelling uit het oog heeft verloren. Het antwoord daarop moet zijn dat wij al die ongelijkheden moeten bestrijden, of het nu gaat om klasse-onderscheid of om andere vormen van ongelijkheid. Alle ongelijkheden moeten aangepakt worden met dezelfde verbetering en op basis van dezelfde principes. Het zou fout zijn er een onderscheid tussen te maken.

Daarnaast is er een nieuw concept dat voet aan de grond krijgt in het gelijkheidsdebat. Of misschien gaat het veeleer om 'rechtmatigheid', gelijke rechten, dan om gelijkheid tout court. Onze traditionele opvattingen over rechtmatigheid waren geworteld in het hier-en-nu. Zij moesten billijke verhoudingen tot stand te brengen tussen de verschillende klassen in ons land en over de hele wereld. Ik zou dat willen omschrijven als horizontale rechtmatigheid, rechtmatigheid in het heden. Wat wij nu aan het leren zijn, en dan vooral van de groene jongens, is dat er ook rechtmatigheid nodig is tussen de generaties. Met andere woorden, we mogen ons niet zo gedragen dat wij de vooruitzichten van de toekomstige generaties in het gedrang brengen. Dat is verticale rechtmatigheid, rechtmatigheid in de tijd én in de ruimte. Wij moeten dat rechtmatigheidsconcept aan onze politieke doelstellingen toevoegen.

Broederlijkheid als gemeenschap

Voor socialisten is het altijd moeilijk geweest het concept broederlijkheid in haar principes te verweven, al is het er een belangrijk onderdeel van. Tony Blair heeft aan het concept een eigentijdse interpretatie gegeven: hij vertaalt broederlijkheid als gemeenschap. In zijn visie zijn de waardigheid van het individu en het welzijn van de gemeenschap onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat is een overtuiging die ons onderscheidt van alle andere politieke bewegingen. Het is dan ook ontzettend belangrijk hoe we de interactie tussen het individu en de gemeenschap vorm geven. Ik illustreer dat even aan de hand van één bepaald aspect ervan.

Sinds het Brundtland rapport en de milieutop van Rio staat de term 'duurzaamheid' in ons politiek lexicon. Duurzame ontwikkeling moet ervoor zorgen dat de levenswijze van onze generaties niet de kansen van de volgende generaties in gevaar brengt. Duurzame ontwikkeling betekent dat wij niet doen alsof er geen morgen komt. Duurzame ontwikkeling is een idee dat zeer sterk verbonden is met het gemeenschapsidee. Het stelt de noden van de gemeenschap centraal. Voor alles betekent het dat wij de activiteiten van het individu van nu aan banden leggen, ten bate van de gemeenschap van morgen. Er is geen 'broederlijker' doelstelling denkbaar dan dit.

Deze opvatting van broederlijkheid heeft ingrijpende gevolgen voor veel aspecten van ons traditionele denkkader. Zo hebben socialisten het productieproces altijd bekeken als de inzet van een strijd tussen de belangen van het kapitaal en die van de arbeiders. Recent hebben wij echter ook een derde element in de weegschaal geplaatst: de belangen van de consument. De regering heeft daar met tegenzin op gereageerd met de mank lopende reglementering van de gepri vatiseerde diensten van openbaar nut. Die geste had ze zich bijna net zo goed kunnen besparen.

En dan is er nog het vierde element van het vergelijk: de belangen van de gemeenschap als geheel. Als het productieproces van een bepaalde fabriek zwaar vervuilend is, dan heeft de gemeenschap in de omgeving van die fabriek wellicht een legitieme rol te spelen. Als onze arbeid niet-hernieuwbare grondstoffen opgebruikt

en daardoor onze hele toekomst op de helling zet, moeten de belangen van de komende generaties misschien beter worden beschermd. Hier is voor de overheid een nieuwe rol weggelegd. Het kapitaal kan zich vrij bewegen; de arbeiders kunnen, als ze tot het uiterste worden geprovoceerd, hun arbeid gebruiken als wapen; de consumenten kunnen - voor sommige goederen tenminste - keuzes maken; maar alleen de overheid kan de belangen van de gemeenschap of die van toekomstige gemeenschappen behartigen.

Wij zijn een politieke partij. De nieuwe inzichten hebben dus hun weerslag op onze electorale aantrekkingskracht. Miljoenen kiezers zijn producenten; miljoenen zijn consumenten; maar iedereen is een deel van de gemeenschap, iedereen is bewoner van een planeet die wij moeten proberen te behouden. In veruit de meeste gevallen zullen de belangen van die drie categorieën samenvallen. Het is de moeilijke en on dankbare taak van de politiek het evenwicht tussen die verschillende belangen te bewaken. Maar het is ook en vooral haar opdracht die belangen met elkaar te verzoenen als er niet zo meteen gemeenschappelijke raakpunten schijnen te zijn.

Niet vrijblijvend

Vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid: het zijn etiketten die te pas en te onpas gebruikt worden, maar vrijblijvend zijn ze niet. De komende maanden moeten wij deze traditionele principes eens te meer tot krachtige socialistische doelstellingen smeden, maar dan wel aangepast aan de behoeften van onze moderne wereld. Een van meest waardevolle inzichten die onze vroegere voorzitter John Smith ons heeft geschonken, is het idee dat de oude kloof tussen traditionalisten en vernieuwers eigenlijk irrelevant is. Voor hem was het een axioma dat traditionele waarden en een moderne interpretatie hand in hand gaan. Laten wij, in de nieuwe geest van hoop en verwachting die de partij heeft gevonden, vasthouden aan die simpele, maar uiterst belangrijke gedachte. En laten wij ervoor zorgen dat wij ze bij het herschrijven van onze doelstellingen, waarvoor we alvast een goede start hebben genomen, in de praktijk brengen.

Vertaling: Marina Bruelemans